

STAPPENPLAN AFSTANDSLEREN SECUNDAIR ONDERWIJS

DOELGROEP schooldirecties, leerkrachten en
ICT-coördinatoren secundair onderwijs
LAATSTE UPDATE 8/7/2022

VOORWOORD

Vlaanderen grijpt de coronacrisis aan voor een duurzame digitale versnelling in het onderwijs. Digisprong is een belangrijke impuls om scholen te ondersteunen op vlak van ICT-infrastructuur, ICT-coördinatie en ICT-competente leerkrachten. Naast de middelen voor leerlingen is er ook budget om de leerkrachten van ICT-materiaal te voorzien en hen de nodige ICT-competenties bij te brengen. In totaal gaat het over een investering van 375 miljoen euro.

Het decreet afstandsonderwijs maak het voor scholen in het gewoon secundair onderwijs en buitengewoon secundair onderwijs mogelijk om interactief afstandsonderwijs te organiseren voor een leerling of leerlingengroep.

Dit stappenplan, dat gebruikt kan worden bij het opstarten van afstandsleren of het verbeteren ervan, focust op doordacht gebruik van technologie en is gebaseerd op het [stappenplan afstandsleren voor het basisonderwijs](#).

Onderaan dit document vind je de geraadpleegde bronnen en aanvullende interessante links.

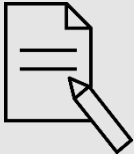
Aansluitend bij dit document vestigen we graag de aandacht op de gids '[Aan de slag met afstandsleren](#)' van het Kenniscentrum Digisprong; een publicatie vol concrete tips.

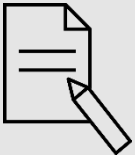
Bij het aanbieden van afstandsonderwijs houdt men best rekening met drie grote stappen:

- 1. Inventariseer of de randvoorwaarden in orde zijn.**
ICT-voorzieningen | Leermiddelen en -omgevingen | Deskundigheid
- 2. Plan het onderwijs.**
- 3. Volg de ontwikkelingen nauw op en stel bij waar nodig.**

STAP 1: INVENTARISEER OF DE RANDVOORWAARDEN IN ORDE ZIJN

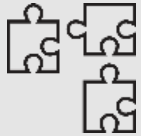
Leren op afstand is een mix van leren met digitale en andere middelen. Het is cruciaal om in de eerste plaats na te gaan in hoeverre het in je situatie mogelijk is om digitaal werken goed in te zetten. Zijn alle randvoorwaarden om digitaal te werken in orde? Wat is er beschikbaar om op afstand te werken en waar liggen de prioriteiten? We kijken naar drie belangrijke randvoorwaarden: ICT-voorzieningen, deskundigheid en leermiddelen en leeromgevingen.

1. ICT-VISIE		
	Is er een visie op ICT en afstandsonderwijs aanwezig?	Zo niet...
	☒ Heb je bepaald waarom het voor jouw school een meerwaarde is om afstandsonderwijs aan te bieden?	... sta even stil bij je ICT-visie en je visie op afstandsonderwijs. Concrete handvaten hierbij vind je in de wegwijzer " Schooleigen ICT-visie ".

2. ICT-VOORZIENINGEN		
	Zijn ICT-voorzieningen beschikbaar?	Zo niet...
	☒ Hebben leerlingen een eigen toestel om te werken voor de school?	... inventariseer wat beschikbaar of uit te lenen is bij de school, het bestuur of de gemeente. ... stel eventueel zelf laptops of tablets van de school ter beschikking van leerlingen. ... voorzie voor elke leerling een toestel. Scholen zouden op dit moment in staat moeten zijn om met de voorziene Digisprongmiddelen elke leerling van een toestel te voorzien. Bekijk hoe deze middelen ingezet kunnen worden om hieraan tegemoet te komen.

	☒ Hebben leerlingen een schoolaccount en e-mailadres?	<p>... ga na of leerlingen en leraren toegang hebben tot alle benodigde platformen. Maak indien nodig schoolaccounts of mailadressen aan. Laat dit doen of doe dit zelf in overleg met de ICT-coördinator.</p> <p>... bepaal als directieteam eerst welke platformen gebruikt gaan worden. Durf een keuze te maken en hou hierbij zowel de noden van het team als van de leerling voor ogen. Communiceer hier duidelijk over.</p> <p>Hier vind je een overzicht van digitale platformen waar leerlingen aan gekoppeld kunnen worden.</p>
	☒ Hebben leraren en leerlingen thuis een goede internetverbinding?	<p>... vertel ouders over de mogelijkheden voor gratis of goedkope internettoegang. Meer info daarover vind je hier.</p> <p>... geef tips die een stabiele internetverbinding bevorderen, vb. door niet gelijktijdig video te gebruiken op meerdere toestellen.</p> <p>Interessante leermiddelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videobellen op school : Wat is de impact op de internetverbinding en het computernetwerk? • Je PowerPoint of Keynote presenteren naast je online meeting : Stappenplan • Leidraad voor online vergaderen of overleggen

3. LEERMIDDELEN EN -OMGEVINGEN

Zijn er leermiddelen beschikbaar?

Zo niet...

Heeft het directieteam de krijtlijnen uitgezet?

... bepaal een kader met duidelijke verwachtingen. Kies hierbij voor uniformiteit wat betreft de manier van aanbieden van de lessen, gebruikte werkvormen, het geven van feedback ... In dit gekozen kader kunnen leraren dan creatief en met respect voor hun eigen onderwijsstijl aan de slag.

... durf keuzes te maken in het belang van het team maar zeker ook in dat van de leerlingen. Een methode die je kan helpen bij het maken van deze keuzes is de [MoSCow-analyse](#).

... zorg ervoor dat iedereen weet wat er wel en niet verwacht kan worden. Communiceer duidelijk zodat het team, de leerlingen en de ouders op de hoogte zijn van de gemaakte keuzes en het inzetten van de leermiddelen.

... bewaak het overzicht en zorg ervoor dat vakleerkrachten hun taken en opdrachten op elkaar afstemmen. Kijk na of het totaalplaatje haalbaar is voor alle betrokkenen.

... bewaak de draagkracht maar durf ook minimumverwachtingen uit te spreken, zodat er nog steeds goed onderwijs gegeven wordt volgens de schooleigen visie.

... bekijk zeker ook de [wegwijzer "verduurzaam je digitaal leermateriaal"](#) om je te ondersteunen bij het uitwerken van krijtlijnen omtrent leermiddelen en -omgevingen.

Heeft je school een digitale leeromgeving die ook thuis voldoende functionaliteit biedt om digitaal te werken?

... houd rekening met de tijd die het leerlingen, ouders en leerkrachten kost om nieuwe tools doelgericht in te kunnen zetten. Kies daarom zoveel mogelijk voor de gekende tools; kies alleen voor nieuwe tools als de meerwaarde hiervan duidelijk is.

... ga bestaande contracten na. Veel scholen hebben een contract met Microsoft, Google of Smartschool. [Het concrete aanbod vind je hier.](#)

... Ook Moodle is een vaak gebruikt leerplatform. Meer info vind je [hier](#).

		<p>... bekijk overzichten, stappenplannen en praktische tips op KlasCement – Elektronische leeromgeving.</p> <p>... vergeet niet dat de klassieke schoolmaterialen er ook nog zijn en dat niet alles digitaal hoeft te zijn. Deze materialen kunnen een heel degelijke basis of aanvulling zijn.</p>
	<p>☒ Zijn digitale tools en leermiddelen voor leerlingen en leraren gekend, beschikbaar en van thuis uit toegankelijk?</p>	<p>... vertrek ook hier zo veel mogelijk van de technologie die al op de school beschikbaar is en die de leraren en leerlingen al kennen. Denk bijvoorbeeld aan digitale oefenplatformen, reeds gekende websites enzovoort.</p>
	<p>☒ Kan je eigen lesmateriaal maken en delen voor afstandsonderwijs?</p>	<p>... maak eventueel een keuze uit de leermiddelen die beschikbaar zijn op KlasCement. Je vindt er een aanbod van leerpaden, tools en websites die vaak kant-en-klaar inzetbaar zijn tijdens het afstandsonderwijs.</p>
	<p>☒ Weet je of de privacy van thuis uit verzekerd is, ook als er alternatieve leermiddelen gebruikt worden?</p>	<p>... maak duidelijke afspraken met de leerlingen over het filmen/opnemen van lessen.</p> <p>... beslis als school welke platformen of communicatiekanalen je zal gebruiken om afspraken te maken of taken uit te wisselen.</p> <p>... versoepel of pas de gebruiksregels tijdelijk aan om het werkgemak tijdens de coronacrisis te bevorderen. Bewaak wel ten allen tijde de GDPR-afspraken.</p> <p>... bespreek vragen bij de privacybepalingen van platformen met het aanspreekpunt persoonlijke gegevens van de school, of met de data protection officer (DPO) van je koepelorganisatie of scholengemeenschap.</p> <p>... bekijk informatie over privacy op de website https://www.ikbeslis.be/. Deze is zeer toegankelijk en beschikbaar voor jongeren, ouders en leerkrachten.</p>

	<p>☒ Is er ondersteuning voorzien voor begeleiders, zoals ouders? Zijn alle ouders in staat om digitaal het schoolgebeuren op te volgen?</p>	<p>... zorg voor heldere instructies voor ouders en andere begeleiders. ... organiseer bijvoorbeeld een infosessie voor ouders over het gebruik van het leerplatform en andere leermiddelen bij afstandsonderwijs. ... zorg voor voldoende beschikbare informatie voor ouders. Gebruik hiervoor bij voorkeur de officiële schoolkanalen zoals e-mail, het digitaal leerplatform, de Facebookpagina van je school, de schoolwebsite. ... opteer indien nodig tijdelijk voor een communicatieplatform zoals WhatsApp, Messenger of sms. Het blijft immers prioritair om iedereen te kunnen bereiken. Kijk eerst na welke schoolafspraken hierover gemaakt zijn. ... werk een vangnet uit voor ouders die geen ondersteuning kunnen bieden. Doe een beroep op buddy's, zorgorganisaties, zorgkaders of brugfiguren.</p>
--	--	--

4. DESKUNDIGHEID		
	<p>Zijn leraren digitaal vaardig genoeg?</p>	<p>Zo niet...</p>
	<p>☒ Zijn de didactische en ICT- vaardigheden van leraren in kaart gebracht?</p>	<p>... bevroeg de leraren. Dat kan via een spontaan gesprek of d.m.v. een tool zoals Digisnap, Selfie for teachers of Selfie. ... open een dialoog tijdens overlegmomenten waarbij leraren - in een veilig klimaat - kunnen aangeven wat hun vaardigheden zijn en waarvoor ze nog ondersteuning wensen.</p>

	<p>☒ Hebben leraren de nodige didactische en ICT-vaardigheden om digitaal les te geven?</p>	<p>... schakel de hulp in van de ICT-coördinator of van ICT-vaardige collega's. Maak daarvoor een taakverdeling op. Zorg vb. voor een collega-buddy die een minder ICT-vaardige collega kan helpen en het aanspreekpunt kan zijn voor vragen en tips.</p> <p>... gebruik instructiefilmpjes om collega's snel op weg te helpen. Voor heel wat applicaties en toestellen bestaan die al.</p> <p>... ga na welke ondersteuning je ICT-leveranciers, softwareleveranciers en educatieve uitgeverijen aanbieden.</p> <p>... verlies startende leerkrachten hierbij niet uit het oog. Betrek de aanvangsbegeleider en gebruik documenten zoals het persoonlijk ontwikkelingsplan.</p>
	<p>☒ Is er vorming en begeleiding voor leraren omtrent ICT-didactische competenties voorzien?</p>	<p>... ga eerst na of je koepel extra vormen organiseert. Veel pedagogische begeleidingsdiensten hebben extra handleidingen en cursussen. Op deze pagina vind je een overzicht.</p> <p>... herbekijk de webinars die tijdens de eerste coronagolf werden georganiseerd om leraren te professionaliseren.</p> <p>... leid je leraren naar de community op KlasCement, waar ze hun vragen kunnen stellen</p> <p>... herbekijk een video vol tips voor online onderwijs.</p>
	<p>☒ Kunnen alle leraren digitaal samenwerken en communiceren?</p>	<p>... ga na welke communicatietool het beste werkt voor de specifieke schoolsituatie en maak een keuze. Beperk dit indien mogelijk tot één enkele communicatietool. Volg zeker de gemaakte schoolafspraken.</p> <p>... maak vervolgens een verzendlijst binnen het gekozen platform of app en deel die met de collega's.</p>
	<p>☒ Zijn leraren bekend met de mogelijkheden van de digitale leermiddelen?</p>	<p>... gun je leraren dan de tijd om te leren en te proberen.</p> <p>... verspreid beschikbare instructievideo's of maak er zelf. Werk hiervoor samen met collega's en andere scholen, want er is al heel wat materiaal beschikbaar.</p>

		... benadruk wat werkt en verberg niet wat niet werkt. Het is voor iedereen een leerproces.
	☒ Betrek je iedereen binnen je school?	<p>... betrek het hele team bij het afstandsonderwijs, vb. het zorgpersoneel, secretariaat, logopedisten, leraren lichamelijke opvoeding, verpleegkundigen, leerkrachten levensbeschouwelijke en muzische vakken ...</p> <p>... schakel het zorgteam in en digitaliseer ook hun werking. Bekijk hoe de opvolging van leerlingen met leerproblemen kan blijven doorgaan. Gebruik indien nodig onlinehulp-apps.</p> <p>... voorzie een plan om extra ondersteuning te bieden, vb. aan kwetsbare leerlingen en leerlingen met een leerachterstand. Zorg ervoor dat er regelmatig contact met deze leerlingen opgenomen wordt. Gebruik indien nodig e-mail, telefoon, WhatsApp, Messenger, sms of post om alle leerlingen te bereiken. Zorg voor een communicatieoverzicht met alle contactinfo. (Let op wie die info beheert en gebruikt! Bij vragen contacteer je het best je data protection officer (DPO)).</p>

STAP 2: PLAN HET ONDERWIJS

Als aan alle randvoorwaarden voldaan is, kan je overgaan tot het plannen van het afstandsonderwijs. In deze stap bepaal je wat leerlingen de komende tijd gaan leren en welke de belangrijke aandachtspunten zijn. Vóór de lessen van start gaan, bepaal je met het team de prioriteiten en denk je na over het zo optimaal organiseren van je lessen, waarbij je aandacht hebt voor alle leerlingen.

	☒ Is er een duidelijke planning voor het afstandsleren? Biedt deze inzicht in de taakbelasting?	<p>Organiseer het afstandsleren volgens de geldende afspraken van de school. Uniformiteit biedt structuur voor leerlingen en ouders. Dit betekent uiteraard niet dat je niet creatief aan de slag kan gaan binnen de gemaakte afspraken. Stem bij het plannen zeker ook af met de andere vakleerkrachten om de taakbelasting voor leerlingen en leraren binnen de perken te houden. Bewaak dit goed als team.</p> <p>Het kan structuur bieden om te werken met een weekschema. Dit geeft leraren, leerlingen en ouders een helder overzicht over de vakken, contactmomenten en deadlines. Gebruik dit overzicht ook om te bewaken dat alle taken haalbaar blijven. Op KlasCement vind je diverse kant-en-klare blanco wekschema's. Je kan natuurlijk ook werken met een goed ingevulde online schoolagenda.</p>
	☒ Weten de leerlingen wat er tijdens het afstandsleren van hen verwacht wordt?	<p>Communiqueer duidelijk wat je verwachting van de leerlingen tijdens het afstandsleren: wat moeten zij voor elk vak precies doen, wanneer moeten taken ingediend zijn ... Geef ook duidelijk aan waar ze het materiaal kunnen terugvinden, op welke manier ze de leerkracht kunnen contacteren enzovoort.</p> <p>Denk vooraf ook goed na over je klasmanagement tijdens de online en hybride lessen. Communiqueer ook vooraf aan je leerlingen wat de afspraken zijn.</p>
	☒ Heb je nagedacht over de keuze van je lesinhouden?	<p>Sommige lesinhouden lenen zich beter tot afstandsonderwijs dan andere. Maak doordachte keuzes, focus op de essentie en ga met het team na hoe je dit behapbaar kan maken in afstandsonderwijs.</p>

	☒ Heb je nagedacht over de manier waarop je je lesinhouden het best kan aanbrenen?	<p>Een les in afstandsonderwijs vraagt een andere aanpak dan een les in contactonderwijs.</p> <p>Beperk de leerdoelen, de omvang van de leerstof en de duur van een lesactiviteit binnen elke les. Zorg dat je aanpak voor alle leerlingen haalbaar blijft.</p> <p>Voorzie tijdens de online lessen visuele en eventueel auditieve ondersteuning.</p> <p>Zorg ervoor dat leerlingen niet passief aan de computer moeten zitten, maar zorg voor voldoende interactie- en oefenkansen. Tracht activerende werkvormen toe te passen: laat de leerlingen met de leerstof aan de slag gaan en zet in op interactie en samenwerking. Zo gaan ze de leerstof effectiever verwerken en krijgt de leerkracht ook zicht op de vorderingen van leerlingen.</p> <p>Denk bij zowel volledig online onderwijs als bij blended onderwijs (deeltijds contactonderwijs en deeltijds online onderwijs) goed na over je leeractiviteiten en hoe je ze aanpakt. De hogeschool UCLL ontwikkelde hiervoor deze handige flashcards die zeker ook inspiratie kunnen bieden voor het secundair onderwijs (auteurs: Bart Boelen, Marlies Baeten en Heleen Fraiponts).</p> <p>Wil je leerlingen zelfstandig aan de slag laten gaan met bepaalde lesinhouden? Zorg dan voor duidelijke instructies en afspraken, en ga na of alle leerlingen in de mogelijkheid zijn de opdrachten uit te voeren.</p>
	☒ Bewaak je de schermtijd en las je ook beweging in?	<p>Het is ook belangrijk dat de schermtijd binnen de perken blijft en dat er tijd gemaakt wordt om te bewegen tijdens de les. Tips:</p> <p>Klasse: laat je leerlingen niet stilzitten</p> <p>KlasCement: leermiddelen om je leerlingen te laten bewegen.</p>
	☒ Zijn er afspraken gemaakt voor de videolessen?	<p>Als je een videoles geeft of met meerdere leerlingen tegelijkertijd via een platform (zoals Teams, Google Hangouts, Jitsi Meet, Smartschool Live) wil afspreken, communiceer dan ruim op voorhand het precieze moment en de precieze link om</p>

		<p>in te loggen. Maak concrete afspraken die ook in een virtuele les voor een veilig klasklimaat zorgen. (Tip: Verwerk dit in je beleid via bijvoorbeeld dit document)</p> <p>Zorg altijd voor een alternatief voor die leerlingen die je op deze manier niet kan bereiken, zoals een telefoongesprek. Bekijk bijvoorbeeld de 7 tips om bij de online les te blijven.</p>
	<p>☒ Heb je een plan voor differentiatie ondersteuning en feedback?</p>	<p>Differentieer zeker ook in tijden van afstandsonderwijs. Werk indien nodig met niveaugroepen die je op maat ondersteunt. Je kan die kleinere groep beter actief bij de online les houden en meer op maat ondersteunen. Adaptieve leeromgevingen kunnen de leerkracht hierin ook ondersteunen. Bekijk hier vijf voorbeelden van adaptieve tools.</p> <p>Zorg ook voor persoonlijke ondersteuning. Voorzie de mogelijkheid voor leerlingen om vragen te stellen en maak hierover duidelijk afspraken (online vraag- en antwoordmomenten, bericht via het leerplatform...).</p> <p>Geef tijdig en regelmatig feedback, zodat leerlingen zicht houden op hun leerproces. Probeer de feedback zoveel mogelijk op maat van de leerling aan te bieden. Ook voor digitale feedback zijn er voldoende opties.</p>
	<p>☒ Houd je de voortgang van je leerlingen bij?</p>	<p>Houd voor elke leerling de voortgang bij. Deze vormt de basis voor remediëring en eventueel beslissingen over vervolgstappen. Interessante leermiddelen hierover vind je hier.</p>

	☒ Heb je voldoende aandacht voor e-inclusie?	<p>Zorg ervoor dat je voldoende aandacht hebt voor kwetsbare leerlingen en gezinnen.</p> <p>Sommige leerlingen hebben meer directe begeleiding en ondersteuning nodig, bijvoorbeeld leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, leerlingen met een leerachterstand of leerlingen die de Nederlandse taal nog aan het verwerven zijn. Bespreek in dat geval wat er nodig is om die leerlingen toch goed te ondersteunen, bijvoorbeeld door (deels) contactonderwijs aan te bieden of meer telefonische of online contactmomenten te voorzien. Voorzie voldoende visuele en auditieve ondersteuning. Inspiratie vind je hier. Durf de hulp in te roepen van collega's en ondersteuners (vb. leerlingbegeleider of CLB).</p> <p>Ondersteun ouders die moeite hebben om het afstandsonderwijs en de communicatie op te volgen. Doe eventueel een beroep op buddy's, zorgorganisaties of brugfiguren, of plan momenten in waarbij de zorgcoördinator/leerkracht beschikbaar is voor hulpvragen.</p>
--	--	--

STAP 3: VOLG DE ONTWIKKELINGEN NAUW OP EN STEL BIJ WAAR NODIG

Tijdens deze pandemie wordt er flexibiliteit gevraagd van leraren, leerlingen, ouders en onderwijsprofessionals. Het is van belang om de ontwikkelingen goed op te volgen en in te spelen op vragen.

	☒ Reflecteer je op de aanpak van je afstandsonderwijs en stuur je bij?	<p>Reflecteer tussentijds op de aanpak van het afstandsonderwijs. Ga na wat er goed en minder goed liep en stuur bij waar nodig. Houd in de gaten hoe het met iedereen gaat. Lukt het leraren om onderwijs op afstand vorm te geven? Bereik je alle leerlingen voldoende? Is het afstandsonderwijs haalbaar voor alle leerlingen? Wat zijn de bezorgdheden?</p>
---	--	--

		Spreek systematische overlegmomenten af met het hele team om te evalueren hoe het lesgeven verloopt. Let ook op stressklachten bij leraren en leerlingen. Leggen leraren de lat niet te hoog? Hoe gaan leerlingen die snel last hebben van stress en prestatiedruk met de situatie om?
	☒ Is er een plan om bij te sturen bij grote uitval?	Hou er rekening mee dat ook leerlingen, leraren, stafmedewerkers en ouders ziek kunnen worden en voorziet dit in uw beleid .
	☒ Zoek je inspirerende voorbeelden?	Leer zoveel mogelijk samen met andere scholen en besturen. Inspirerende voorbeelden van hoe scholen omgaan met onderwijs op afstand vind je hier: <ul style="list-style-type: none"> • Klasse: Bewaar het beste van digitaal onderwijs • Klasse: Blended Learning – Hoe maak je van een noodgreep een blijver?

Aanvullende links en verwijzingen:

Teams die doordacht aan de slag willen gaan kunnen zich baseren op het COI-model.

Een verhelderend en doelgerichte leerpad met uitleg en oefenmogelijkheden vind je [hier](#).